

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

29 maart 2006

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

JAARVERSLAG

2004-2005

GEDACHTEWISSELING

VERSLAG

**namens de Commissie voor Leefmilieu en Natuur, Landbouw,
Visserij en Plattelandsbeleid en Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door mevrouw Joke Schauvliege**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Patrick Lachaert.

Vaste leden:

de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, mevrouw Marleen Van den Eynde, de heren Wim Van Dijk, Frans Wymeersch;

mevrouw Hilde Crevits, de heer Erik Matthijs, de dames Tinne Rombouts, Joke Schauvliege;

de heer Karlos Callens, mevrouw Stern Demeulenaere, de heer Patrick Lachaert;

de heren Jos Bex, Bart Martens, André Van Nieuwkerke.

Plaatsvervangers:

de dames Agnes Bruyninckx, Katleen Martens, de heer Felix Strackx, mevrouw Gerda Van Steenberge, de heer John Vrancken;

de heer Jos De Meyer, mevrouw Trees Merckx-Van Goeij, de heren Frans Peeters, Jan Verfaillie;

de heer Jean-Marie Dedecker, mevrouw Dominique Guns, de heer Paul Wille;

de heren Herman Lauwers, Jacky Maes, Ludo Sannen.

Toegevoegde leden:

de heer Rudi Daems;

de heer Mark Demesmaeker.

Zie:

42 (2005-2006)

- Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat
- Nrs. 2 tot 4: Verslagen over gedachtewisselingen

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Leefmilieu en Natuur, Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid en Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed besprak op 9 maart 2006 het jaarverslag 2004-2005 van het Kinderrechtencommissariaat.

1. Inleidende uiteenzetting

Algemeen

Mevrouw *Ankie Vandekerckhove*, Kinderrechtencommissaris, zegt verheugd te zijn het jaarverslag in deze commissie te mogen toelichten. De vorige jaren gebeurde dit in de commissies bevoegd voor jeugd, welzijn, onderwijs, voor kinderrechtenthema's die meer voor de hand liggen. Het is echter belangrijk om bij de zogenaamde meer harde sectoren met het kinderrechtendiscours te kunnen komen en te kunnen toelichten dat bijvoorbeeld leefmilieu en ruimtelijke ordening ook rechtstreekse banden hebben met de verplichtingen voor de Vlaamse overheid die uit het Kinderrechtenverdrag voortvloeien.

De decretale opdracht van het Kinderrechtencommissariaat (KRC) is in het algemeen toezien op de naleving van het internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, een verdrag van de Verenigde Naties dat dateert van 1989 en waardoor duidelijk binnen de internationaal-rechtelijke normen aan de Vlaamse overheid verplichtingen worden opgelegd.

De decretale opdracht vertaalt zich in vier grote pijlers:

- een adviesopdracht ten aanzien van het Vlaams Parlement en soms ten aanzien van andere parlementen (bijvoorbeeld aan het federale parlement inzake scheidingswetgeving);
- een ombudsfunctie voor minderjarigen, anders dan het klassieke ombudswerk, in die zin dat niet zozeer nagegaan wordt of openbare besturen of administraties zich gehouden hebben aan bijvoorbeeld de beginselen van behoorlijk bestuur. Het Kinderrechtencommissariaat gaat veeleer na of de feitelijke levensomstandigheden van kinderen al of niet congruent zijn met het Kinderrechtenverdrag;

- een onderzoekstaak – belangrijk als ondersteuning voor de adviestaak: zowel het zelf uitvoeren van onderzoek als het opvolgen van gepubliceerde onderzoeksresultaten over minderjarigen;
- het sensibiliseren van jong en oud over de concrete inhoud van het Kinderrechtenverdrag.

In deze commissie zal de Kinderrechtencommissaris vooral ingaan op het thema ruimte, maar ze wil benadrukken dat het KRC door de parlementsleden ook over andere thema's bevraagd kan worden. In het verleden is het KRC bijvoorbeeld betrokken geweest bij de commissie ad hoc Milieu en Gezondheid.

Ruimte voor kinderen en jongeren

Wat betreft het thema ruimte schetst mevrouw Ankie Vandekerckhove de volgende hoofdlijnen:

- aandacht voor de afnemende tolerantie ten aanzien van het gedrag van jongeren en kinderen in de publieke ruimte;
- het belang van ruimte voor kinderen en jongeren voor hun algemene ontwikkeling en welbevinden;
- het belang van participatie van kinderen en jongeren in de aankleding en het gebruik van de ruimte.

De Kinderrechtencommissaris zegt voor het thema ruimte vooral te putten uit het Kliksonsonderzoek. In essentie was het Kliksonsonderzoek een vrijetijdsonderzoek waarbij 35.542 tieners werden ondervraagd. Het aspect ruimte was daarbij zeer belangrijk. De bijna verrassende vaststelling uit dit onderzoek was dat zeer veel jongeren tevreden zijn over hun buurt. Ze voelen zich er thuis, hebben hun favoriete plekken waar ze zonder toezicht van volwassenen, maar met toestemming van hun ouders, naartoe kunnen. Die plekjes moeten makkelijk bereikbaar zijn. Voor middenklasse kinderen is dat vaak de tuin of een open grasveld. In de steden zijn dat eerder pleinen en openbare plaatsen, zeker voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

Als jongeren tekorten opmerken, dan is het vooral het probleem van inplanting en toegankelijkheid van voorzieningen die voor hen toegankelijk zouden moeten zijn, maar waar ze niet altijd toegang toe hebben door problemen inzake mobiliteit of ruimtelijke ordening, bijvoorbeeld sportinfrastructuur die aan de

rand van de gemeente ligt. Kortom, het gebrek aan bereikbare voorzieningen en kwaliteitsvolle buitenruimtes beïnvloedt toch in sterke mate de vrijetijdsbesteding en de algemene ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Eén op vijf kinderen en jongeren heeft een negatief beeld van hun buurt. Deze tieners missen pleinen met sport- en speeltoestellen en ruimte om rond te hangen. Zij storen zich ook aan hondenpoep, afval, geluidsoverlast en aan te veel verkeer, dezelfde dingen dus die volwassenen als problematisch ervaren. Een niet te verwaarlozen groep kinderen en jongeren is zelfs soms bang, wordt vaak lastig gevallen door oudere tieners of wordt weggejaagd door buurtbewoners, soms op individueel niveau of op collectief niveau wanneer bijvoorbeeld een basketbalplein moet verdwijnen of speelpleinwerking gesloten moet worden. Zulke negatieve beeldvorming over de eigen buurt wordt sterker naarmate men in een stedelijke omgeving woont, tot de lagere inkomensgroepen behoort, een lagere scholingsgraad heeft, allochtoon is of een handicap heeft.

Op zich zijn dit misschien geen wereldschokkende resultaten, maar toch door meer dan 35.000 tieners zelf aangebracht. Het KRC heeft de gegevens in het onderzoek per postcode opgeslagen (zie website www.kliksons.be), zodat kan worden nagegaan welke problemen zich in welke vorm of grootte voordoen per gemeente. Deze data zijn reeds bruikbaar gebleken bij bijvoorbeeld de opmaak van de lokale jeugdwerkbeleidsplannen.

De negatieve perceptie van de buurt is zorgwekkend wanneer wordt vastgesteld dat dit leidt tot meer passieve vrijetijdsbesteding, meer binnenshuis (muziek beluisteren, chatten, surfen enzovoort) en meer verveling, met alle gevolgen van dien.

Na het onderzoek heeft het KRC aansluitend besprekingen gevoerd met relevante partners, onder meer de bevoegde ministers, over de resultaten en over mogelijke aanbevelingen voor het beleid. Naast de Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting, Monumenten en Landschappen (AROHM) hebben de middenveldorganisaties Jeugd en Stad (Yota!), de Vlaamse Jeugdraad, de Bond Beter Leefmilieu (BBL), de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP), het Onderzoekscentrum Kind en Samenleving en de Vereniging voor Vlaamse Jeugddiensten en -Consulenten (VVJ) vanuit hun ervaring en visie een aantal opmerkingen bij deze besluiten gegeven.

De toetsing van de Kliksonsbesluiten aan hun praktijkervaring leidde tot volgende synthese.

Uit die discussies blijkt het belang van ruimte voor jongeren. Het sociale gedrag en de sociale vaardigheden van kinderen en jongeren, hun welbevinden, hun gevoel voor esthetiek en hun plaats in de wereld worden mee bepaald door de ruimtelijke ordening van hun leefwereld.

Inzake plaats voor kinderen en jongeren en kwaliteitscriteria ervoor stelt men vast dat de jongeren met dezelfde verwachtingen zitten als de volwassenen. De buurt waarin ze zich bewegen moet verkeersveilig zijn, de voorzieningen die voor hen gemaakt worden, moeten goed bereikbaar en betaalbaar zijn. Vooral tieners in een stedelijke context willen groen in hun buurt. Hun buurt moet proper zijn. Ze willen de publieke ruimte vooral gebruiken om leeftijdsgenoten te ontmoeten en samen iets te doen. Het 'rondhanggedrag' wordt vaak negatief beoordeeld door volwassenen. Belangrijk is erop te wijzen dat die publieke ruimte vaak een van de weinige plekken is waar ze met vrienden kunnen samenkomen. Die publieke ruimte moet daarvoor bedoeld blijven. Kinderen en jongeren in de enquête vragen meer voorzieningen die niet specifiek voor hen bedoeld zijn. Kortom, meer plaats in het publieke domein waar verschillende leeftijdsgroepen elkaar ontmoeten. Toch hebben kinderen en jongeren ook speciaal voor hen ingerichte plekken nodig: speelterreintjes en plekken om rond te hangen (dit kan gaan om pleinen met sporttoestellen, basketbalveldjes, skateramps enzovoort).

Een opmerking die telkens terugkomt, is dat er gewoon te weinig speelplekken zijn. Nog slechter is het gesteld met de inplanting van jeugdlokalen, fuifruimtes (die steeds verder van de stadscentra zijn gelegen) en kampeerplaatsen voor jeugdbewegingen.

Verrassend is dat het ruimtegebrek zowel door tieners uit de stad als van het platteland aangeklaagd wordt. Het is niet noodzakelijk zo dat aanwezige ruimte ook toegankelijk en bruikbaar is voor tieners. Als er voorzieningen zijn, is er dikwijls een probleem van mobiliteit. De link tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit in het vrijetijdsleven van tieners en kinderen is zeer frappant. Misschien is het voordeliger kleinere sportinfrastructuur op lokaal niveau in te bouwen, dan te investeren in grote sportcomplexen.

Jongeren, kinderen hebben ook het gevoel dat er steeds verder wordt volgebouwd en dat dit ten koste

van ruimte voor jongeren, kinderen gaat. Het belang van hun plekjes in de publieke ruimte stijgt naarmate men de stedelijke omgeving nadert. Vooral voor kansarme en allochtone kinderen die in appartementsgebouwen wonen, is hun deel van de publieke ruimte schaars. Uit het onderzoek is ook gebleken dat, als de perceptie van de buurt daardoor negatiever gekleurd wordt, daardoor jongeren meer binnen blijven en minder deelnemen aan jeugdbewegingen.

Beleidsvoerders ruimtelijke ordening hebben een grote verantwoordelijkheid. Zij moeten een evenwicht zoeken tussen vaak tegenstrijdige belangen. Daarbij wil de Kinderrechtencommissaris erop wijzen dat de minderjarige bevolking geen stemrecht heeft en dat dit meespeelt bij de belangenafweging.

Schaalvergroting en centralisatie hebben ervoor gezorgd dat kinderen en jongeren in hun buurt niet de plaats hebben die ze nodig hebben, zowel psychisch als fysiek. Door hun lage economische sociaal gewicht wegen de belangen van kinderen en jongeren te weinig door in de beleidsagenda.

Aanbevelingen

Daarom pleit het KRC ervoor om het recht op participatie van kinderen en jongeren een ruimere plaats toe te kennen in het ruimtelijke-ordeningsbeleid. Kinderen en jongeren zijn gebruiksdeskundigen van ruimte in hun leefomgeving. Nochtans worden zij vaak niet gehoord en hebben zij geen plaats in planningsprocedures. Dat de procedures ingewikkeld zijn en de resultaten meestal pas op lange termijn zichtbaar, vormt een extra hindernis om kinderen en jongeren te laten participeren. Als er al rekening gehouden wordt met kinderen, dan is het vaak om hen aan te leren dat ze zich moeten aanpassen en niet op de verkeerde plaatsen mogen spelen en om hen te beschermen tegen en in het verkeer. Een beleid dat vertrekt van kinderen en jongeren als evenwaardige gebruikers van de publieke ruimte, ontbreekt. Enkele voorbeeld van 'goede praktijken' tonen anderzijds ook aan dat inspraakmethodieken op het vlak van ruimtelijke ordening zeer positieve beleidsbeslissingen als gevolg hebben.

Het KRC vraagt dus ofwel kinderen en jongeren zelf te laten deelnemen via creatieve methodieken, ofwel hun belangen te laten vertegenwoordigen. In ieder geval moeten zij toegang krijgen tot de structuren waar over ruimtelijke ordening beslist wordt. Om deze efficiënt en effectief aan te wenden, is er

nood aan eenvoudige inspraakprocedures. Inspraak wordt momenteel belemmerd door de complexiteit van de bestaande procedures. De methoden om de mening van kinderen te inventariseren, bestaan (zoals bijvoorbeeld in Antwerpen, jeugdeffectenrapportage inzake openbare werken). De deskundigheid om die meningen te vertalen in ruimtelijke plannen is potentieel aanwezig. Ook het Jeugdwerk kan als belangrijke intermediair worden beschouwd. Zo zijn er gemeenten waar samenwerking tussen jeugdconsulenten en ruimtelijke planners interessante resultaten opgeleverd heeft.

Hoe dan ook blijft er nood aan meer onderzoek over hoe ruimtelijke-ordeningsbeleid meer afgestemd kan worden op de behoeften van jongeren en kinderen. Een van de mogelijkheden die reeds toegepast worden, zijn bijkomende stimuli van de Vlaamse overheid aan het hoofdstuk ruimte in de lokale jeugdwerkbeleidsplannen.

Andere mogelijkheden zijn al vaak besproken geweest, maar blijken in de praktijk toch complex om uit te voeren. Zo is er het pleidooi voor meervoudig ruimtegebruik. Parkeerplaatsen van grootwarenhuizen bijvoorbeeld, worden na sluitingstijd onbereikbaar, terwijl het nochtans prachtige ruimtes zijn voor spel. Ook voor schoolpleinen en gemeentelijke sportdiensten is er de mogelijkheid om eenzelfde ruimte minder specifiek toe te wijzen aan één sector.

Een algemene vaststelling vooral in de steden is het gebrek aan groenvoorzieningen – een belangrijke reden voor de stadsvlucht van gezinnen met kinderen. Een mogelijke suggestie is een richtwaarde per inwoner voor groen in de stad in te voeren. Op het belang van kleinere buurtgerichte infrastructuur, waar kinderen en jongeren op eigen kracht naar toe kunnen, heeft de spreker al gewezen. Belangrijk bij de inrichting daarvan is vanzelfsprekend de inspraak van kinderen en jongeren. Het heeft weinig zin infrastructuur te installeren als er geen interesse voor is. Dan komt men in de vicieuze cirkel terecht dat een gemeente investeert in infrastructuur waar jongeren geen gebruik van maken, waardoor jongeren op een ander domein het deksel op de neus krijgen met het argument dat ze geen gebruik maken van gedane investeringen.

Ook bij sociale huisvesting is het van belang richtlijnen uit te werken over de speelruimte die voorzien moet worden. De weinige klachten inzake ruimtelijke ordening die het KRC ontvangt van kinderen en jon-

geren gaan bijvoorbeeld over het weggejaagd worden van ruimtes tussen appartementsgebouwen.

Ombudswerking

Binnen de ombudswerking is ruimtelijke ordening niet het belangrijkste thema waarover kinderen en jongeren zelf de KRC contacteren. De voornaamste thema's zijn de gezins- en schoolgebonden thema's. Van de ongeveer 1000 meldingen vorig jaar gingen 52 percent over gezinsthema's. Over ruimtelijke ordening wordt het KRC vooral bevraagd door jeugdconsulenten en de gemeentelijke overheden zelf. Het geval van het speelplein in Lauwe was vorig jaar een symbooldossier: een rechterlijk vonnis bepaalde dat spelende kinderen niet thuishoren in een woonzone. Het KRC was verheugd over de reactie van de ministers Van Mechelen en Anciaux, respectievelijk bevoegd voor ruimtelijke ordening en jeugd. Vraag is of het überhaupt mogelijk is dergelijke vonnissen in de toekomst tegen te gaan. De Kinderrechtencommissaris hoopt op een uitspraak in beroep die meer getuigt van gezond verstand. Ook de Dendermondse politie zou wijzigingen in het lokale politiereglement willen doorvoeren. Een lokaal politiereglement kan wel niet ingaan tegen een wet of decreet. Het stemt het KRC hoopvol dat zowel op lokaal niveau als op het niveau van de Vlaamse Regering gezocht wordt naar middelen om dergelijke vormen van intolerantie in de toekomst te vermijden.

Kindeffectrapportage

Ter afronding van de domeinen ruimtelijke ordening, maar ook van gezondheid en milieu, vraagt mevrouw Ankie Vandekerckhove aandacht voor het instrument van de kindeffectrapportage (KER) en de verwarring over de inhoud daarvan. Een KER wordt niet door het KRC opgesteld. Het valt onder de bevoegdheid van elke betrokken minister om na te gaan of voorgenomen beslissingen effecten hebben op kinderen en jongeren, en zo ja, in positieve en negatieve zin. Het is dus geen kinderrechtentoets, maar een voorspellend nagaan van wat mogelijke gevolgen zijn op het leven van kinderen en jongeren. Het Vlaams Parlement is in deze context de laatste controlerende instantie en oefent toezicht uit op het beleid van de regering. Als ontwerpen van decreet worden ingediend die een duidelijke weerslag zullen hebben op de leefomstandigheden van kinderen en jongeren, dan is het aan het Vlaams Parlement om vragen te stellen bij het ontbreken van een KER of om een ontwerp niet goed te keuren als uit het rapport zeer negatieve

gevolgen blijken. Effectenmetingen in het algemeen kunnen in het slechtste geval misschien leiden tot een iets langzamer besluitvorming, maar de besluiten zijn – zo blijkt op lokaal vlak – van hogere kwaliteit en ze hebben een groter draagvlak.

2. Bespreking

De heer *Rudi Daems* merkt op dat de Groen!-fractie naar aanleiding van de problemen omtrent het speelplein in Lauwe gepraat heeft met onder meer de Jeugdraad. Dat resulteerde in de recente indiening van een beknopt voorstel van decreet over het doorvoeren van een jongerentoets bij ruimtelijke orderingsprojecten (*Parl. St. VI. Parl. 2005-06, nr. 750/1*). Het lid hoopt dat dit voorstel gauw besproken kan worden.

De heer *Jan Loones* verzet zich principieel tegen de stelling dat gemeentelijke politici geen rekening zouden houden met jongeren omdat ze geen stemrecht hebben. Het electoraal argument houdt geen steek en het is niet eerlijk ten aanzien van de gemeentepolitiek. De ouders van die jongeren en kinderen hebben wel stemrecht en zijn zeer gevoelig voor het welzijn van hun kind. In het geval Lauwe zijn ook de ouders van die kinderen in verzet gekomen. Over de uitspraak van de rechter moet overigens genuanceerd gesproken worden, vindt het lid. Het vonnis is meer gemotiveerd dan wat in de openbaarheid is gekomen; die rechter heeft zeker geen algemeen verbod op speelpleinen ingesteld.

Het is interessant dat men kinderrechten afweegt tegen ruimtelijke ordening, zegt het lid verder. Ook daar zijn er een aantal zijdelingse aspecten. Er ontstaan vaak speelruimtes bij de aanleg van wegen en pleinen. Er wordt ook veel moeite gedaan om zogenaamde skateparken in te richten, hoewel skaten een storend lawaai maakt. Men is dus toch op de goede weg, er worden inspanningen geleverd. Misschien moet worden aanbevolen om bij alle gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen (RUP's) aandacht te besteden aan de noden van kinderen en jongeren. Nu gaat het meestal om een voluntaristisch initiatief van een jeugddienst. Misschien moet dit aspect van bij het begin in de planningsfase opgenomen worden, zodat het in de adviezen kan worden meegenomen. Dat lijkt het lid de meest veilige vorm voor het beleidsdomein ruimtelijke ordening.

Mevrouw *Joke Schauvliege* vond de uiteenzetting van de Kinderrechtencommissaris interessant. De resul-

taten van het Kliksonsrapport waren echter reeds bekend. Er wordt inderdaad bij de planning nog te weinig rekening gehouden met jongeren en kinderen, maar volgens het lid is het vooral een kwestie van bewustwording. De planbureaus, stedenbouwkundige ambtenaren, en jeugdconsulenten zouden beter moeten samenwerken. Meestal gebeurt dit achteraf. Het lid staat wel terughoudend tegenover het verplicht maken van adviezen en dergelijke. Ze vreest voor een verzwaring van de procedure, terwijl men momenteel juist inspanningen levert om die eenvoudiger te laten verlopen. Zoals mevrouw Vandekerckhove zelf aanhaalde, is er reeds participatie in bepaalde steden en gemeenten. Het lid vindt dat positief en wil het daarbij houden zonder verplichtingen op te leggen. Daar is ook een taak weggelegd voor de jeugdraad die in veel gemeenten goed werk levert. Als gemeenten inspanningen leveren om ontwerpen van het ruimtelijke structuurplan of RUP's te vertalen naar de bevolking, dan kan men daar op creatieve manieren ook jongeren bij betrekken. Er zijn heel wat mogelijkheden.

Inzake het aanleggen van speelruimte en speeltuigen wil het lid ervoor waarschuwen dat buurten veranderen. In verkavelingen waar jonge gezinnen zich gevestigd hebben, zijn vijftien jaar later de opgegroeide kinderen niet meer geïnteresseerd in de speeltuigen.

De heer *André Van Nieuwkerke* stelt dat het ook een kwestie van gezond verstand is. De ruimte is schaars en het is vaak aangewezen om functies te combineren. Er wordt vaak vergeten dat die kinderen grootouders hebben, die een bank zoeken om te keuvelen. De combinatie van een petanquebaan en een speeltuintje is bijvoorbeeld ideaal. Zoals de vorige spreker zei: de ruimte evolueert en de bevolking evolueert. Het lid verwijst daarbij naar de vergrijzing.

De heer *Patrick Lachaert* is de mening toegedaan dat als een gemeente een jeugddienst heeft en een jeugdraad, politiek daar niet aan voorbijgegaan kan worden. Zoniet kan het college ter verantwoording worden geroepen in de gemeenteraad.

De verslaggever,

De voorzitter,

Joke SCHAUVLIEGE

Patrick LACHAERT